

EKSKURSION TIL ODENSEOMRÅDET

12.-13. september 2015

Dansk Dendrologisk Forenings næstformand Peter Günther havde tilrettelagt en ekskursion med hele syv besøgsmaal i Odense og nærmeste omegn i weekenden 12.-13. september 2015.

Ca. 20 medlemmer mødte frem ved **Kulturbotanisk Have** i den østlige del af Odense, hvor Bo Seidelin Hune, landskabsarkitekt ansat i Odense kommune, fungerede som gruppens omviser. Kulturbotanisk Have, der ligger på et skrånende område ned mod Odense å lidt gemt bag et kolonihaveområde, blev startet i 1948 af en entusiastisk lærer Arne Emdal, hvor eleverne i Odenses skoler kunne få undervisning i botanik og havebrug. Senere overgik haven fra Odense skolevæsen til Odense Kommunes Parkafdeling, og den har nu til formål at give borgerne ideer til deres haver og at fungere som et rekreativt område, hvor borgerne kan tage på søndagstur med madkurven. Haven kræver en ret intensiv pleje, den klares af 1-2 gode gartnere, og der anvendes ikke sprøjtemidler i haven. Nordea fondsmidler har for nylig været benyttet til at skabe legepladser nede langs åen og til at bygge ramper til brug for kanosejlads.

Ved rundgangen så vi arter af løn, bl.a. *Acer cappadocicum* subsp. *lobelii*, *A. negundo* og en *A. rubrum* allerede delvist i flammende efterårsfarver, en lille samling af eg, som trods en noget fugtig vokseplads tilsyneladende trivedes, f.eks. *Quercus x hispanica*, *Q. imbricaria*, *Q. dentata*, *Q. pontica* og et åbenbart hårdført eksemplar af steneg, *Q. ilex*. *Morus alba*, *Crataegus prunifolia*, *Pinus heldreichii* (syn. *P. leucodermis*), *Alnus x spaethii* og *A. firma* var andre arter, vi passerede på vej ned mod den omfattende samling af birkearter, som bl.a.

Fig. 1. Foreningens formand Niels Juhl Bundgaard Jensen gør sig notater om *Betula utilis*. Kulturbotanisk Have, Odense.

rummede *Betula ermanii*, *B. obscura*, *B. platyphylla* var. *mandshurica*, *B. alleghaniensis*, *B. grossa*, *B. maximowicziana* samt en kobberbirk stammende fra Aksel Olsens planteskole, denne art betegnedes tidligere *B. albosinensis* var. *septentrionalis*, men nu er det videnskabelige navn *B. utilis* (fig.1).

Videre ud langs åen, hvor en del grene og kvas viste, at området for nylig havde været oversvømmet, så vi *Metasequoia glyptostroboides*, vandgran. På tilbagevejen op mod udgangen stod et flot eksemplar af *Taxodium distichum*, sumpcypres, med tydelige rodknæ, i samme område så vi *Hydrangea quercifolia*, de nært beslægtede *Magnolia officinalis* og *M. obovata*, arter af *Cornus*, *Thuja occidentalis* 'Filifera', *Idesia polycarpa*, *Cercis siliquastrum* og *Acer shirashawanum*, hvor vi fik repeteret, at den har opretstående frugter i modsætning til *A. japonicum*.

Næste besøgsmaal var **Hollufgård** i den sydlige udkant af Odense, hvor vi

mødte forstkandidat Birgit Bjerre Laursen fra Odense Kommune Park og Vej. Hollufgård blev overtaget af Odense Kommune i 1979, og blev indrettet som museum. Driften blev efterhånden en uoverkommelig opgave for kommunen, det meste af bygningsmassen er solgt, blandt andet til et arkitektfirma, og der er også indrettet et genoptræningscenter. Men parken hører stadig til kommunen, meget er relativt nyplantet, og i tilknytning ligger Glisholmskoven, som er temmelig naturpræget, den har mest karakter af et stenalderlandskab. Vi kom gennem en staudehave, hvor man lader frøstandene stå om vinteren, og i et område særligt udlagt til brug

Fig. 2. Brogetbladet form af vistnok *Fraxinus pennsylvanica*, podning i brysthøjde. Hollufgård.

for genoptræningen var plantet *Juglans nigra*. En trestammet *Tilia mongolica* blev bemærket, og en del velvoksne *Platanus x acerifolia*. De fleste i gruppen tog turen op på sneglehøjen, og senere kom vi forbi *Mespilus germanica*, *Cydonia oblonga*, *Quercus palustris*, *Fraxinus americana* og *Quercus cerris*, frynseeg, netop med frynser på frugterne. Parkens nordøstlige afgrænsning var et stengærde af groft tilhugne sten, lige uden for stod store *Aesculus hippocastanum* i en flere hundrede meter lang række med 3-4 meter mellem hvert træ.

Vi kom forbi en lille gruppe af brogetbladede ask, vistnok *Fraxinus pennsylvanica*, hvor træerne var skabt ved podning i brysthøjde (fig. 2), inden vi gik ind den nyligt anlagte skovhave. Denne var skabt ved at udtynde et område med blandingskov, hvor asketræerne var fjernet p.g.a. asketoptørre, og hvor halvdelen af de andre træer tillige var fældet, tømmer fra disse var nu opstabet i kunstnerisk udformede stakke. De tilbageværende træer stod så som overstandere over de mere eller mindre eksotiske arter, der tydeligvis var brugt et anseeligt beløb på at anskaffe, f.eks. *Stewartia pseudocamellia* og *Abies koreana* 'Sämling'.

Vi spiste vores medbragte madpakker i parken, og tog så videre til den relativt nærliggende **Bramstrupparken**, hvor også Birgit Bjerre Laursen viste om. Denne park ligger som et langstrakt område i et boligkvarter, anlagt i 1960'erne med plæner og grupper af træer og buske, men vel nok alt i alt med et lidt ensformigt præg. Af træer og buske noteredes bl.a. *Betula nigra*, *Cornus kousa* med frugter, *Diervilla sessilifolia*, *Acer negundo*, *Rubus odoratus*, *Quercus frainetto*, *Betula utilis*, bredt voksende med forgrening tæt ved jorden, *Liquidambar styraciflua*, *Phellodendron amurense*, *Parrotia persica*, og endelig *Corylus colurna*, tyrkisk hassel med

Fig. 3. Jørgen Olsen og Arne Vagn Jakobsen foran *Corylus colurna*. Bramstrupparken, Odense.

Fig. 4. Udtyndinger i havens nedre afsnit diskuteres, i midten ejeren Caroline Spottiswoode Rasmussen.

den karakteristiske kegleformede habitus (fig. 3), og hvor de mange dekorative frugter måske blev det mest mindeværdige for deltagerne. I en privat parcelhus have grænsende op til parken sås også en del usædvanlige planter, herunder *Davidia involucrata* og *Koelreuteria paniculata*, vi burde måske have lagt en af foreningens hvervefoldere i postkassen.

Dagens sidste besøgs mål var en **privat have** i Odenses velhaverkvarter Hunderup. Ejendommen var for relativt nyligt overtaget af Caroline Spottiswoode Rasmussen, og hun havde inviteret os til at gennemgå haven, som lå smukt skrånende ned mod Odense å, på den modsatte side heraf gik zebraer i Odense Zoo. Den tidligere, nu afdøde ejer havde indplantet et væld af sjældne planter, en stor del faktisk fra Arne Vagn Jakobsens planteskole i Glamsbjerg, og den nuværende ejer ville nu gerne vide lidt om, hvilke arter, der var tale om, og også have nogle råd til pleje af haven. En af deltagerne havde medbragt en mindre forsyning af sløjfeetiketter, og referenten fik noteret en hel del navne på disse, som så blev sat på træer og buske, til gengæld blev der så ikke noteret så mange navne i notesbogen! Men det kan nævnes, at der øverst i haven sås en ret stor *Araucaria araucana*, abetræ, som klarede sig så fint i dette ret lune bymiljø, endvidere den gulbladede trompetkrone, *Catalpa bignonioides* 'Aurea', *Gymnocladus dioica*, *Cercidiphyllum japonicum* 'Pendula', *Acer rufinerve*, *Gleditsia triacanthos*, *Calycedrus decurrens*, og så x *Chitalpa tashkentensis*, denne ejendommelige slægtshybrid mellem de to nordamerikanske arter *Catalpa bignonioides* og *Chilopsis linearis* opstod, som hybrid-epitetet refererer til, første gang i en botanisk have i Tashkent i Centralasien.

Det måtte konstateres, at for at redde de mest værdifulde af planterne i haven

var en vis udtynding i de lidt mindre værdifulde påkrævet, og ejeren fik af deltagerne nogle, muligvis noget divergerende råd i denne retning (fig. 4).

Næste morgen mødtes vi på den tidligere **A.M. Jensens Planteskole**, som ligger ved Holmstrup lidt sydvest for Odense. Vi blev mødt af Ira og Sofus, medlemmer af det terapeutiske og spirituelle bofællesskab Solens Hjerter, som har haft området i nu ca. 20 år. Vi blev budt på kaffe og hjemmebagte boller, mens vi fik nogle informationer om stedet, som blev drevet som planteskole frem til 1980, men de ca. 200 tønder land produktionsjord

Fig. 5. *Sequoiadendron giganteum* (omkreds 4,37 m og højde 25,5 m) og andre høje nåletræer. A.M. Jensens gamle planteskole, Holmstrup.

Fig. 6. Erik Vind foran den fredede og restaurerede pavillon "Tankefuld". Sanderumgård.

er for længst frasolet. En gang månedligt holdes der åbent i planteskolens tidligere fremvisningshave, der er ikke skiltet, men der foreligger en del registreringer, som det var ønsket at få suppleret og verificeret. Der har i de senere år været en del stormskader, og i alt 28 træer har det været nødvendigt at fjerne. En stor *Aesculus hippocastanum* så rigtig friskgrøn ud her i september, det skyldtes nok, at man omhyggeligt opsamlede alle nedfaldne blade fra træet, så minérmøllet holdtes nede. Vi så bl.a. *Populus wilsonii*, *P. x canadensis* (syn. *P. serotina*), *Syringa reticulata* subsp. *amurensis* og *Betula utilis*, men ellers var den tidligere fremvisningshave mest præget af nåletræer, f.eks. *Sequoiadendron giganteum* (fig. 5), *Tsuga diversifolia*, *Abies firma*, *A. alba* og *A. pinsapo*, *Torreya nucifera*, og selvfølgelig *Thuja occidentalis* 'Holmstrup'. De mange træer stod efterhånden temmelig tæt og gav haven et lidt dystert præg,

så en vis tynding blev tilrådet, f.eks. under kyndig vejledning fra Arne Vagn Jakobsen, som deltog i turen, og som havde arbejdet i planteskolen i sine unge år, han havde blandt andet udført stenarbejdet i fremvisningshaven.

En brogetbladet *Castanea sativa* var ved at returnere til normalform, endvidere sås en nyplantet *Clerodendron bungei*, den er dog næppe hårdfør. På den umådeligt velpassede græsplæne under en imponerende *Styphnolobium japonicum*, pagodetræ, forhen *Sophora japonica*, overrakte vi en lille plantegave til bofællesskabet, og vi følte os meget overbeviste om, at der virkelig ville blive draget omsorg for den i fremtiden.

Dernæst tog vi mod øst til **Sanderumgård**, hvor vi i den tidligere herskabsstald blev fortalt om stedets historie af ejeren Erik Vind. Sanderumgård drives som landbrug med produktion af spisekartofler, juletræer og græsfrø, de nuværende

bygninger er opført i 1870'erne i en nyklassicistisk stil. Hjemmeside: www.sanderumgaard.dk

Anlæggelsen af haven blev påbegyndt af Johan Bülow i 1793, og var ikke afsluttet ved hans død i 1828. Haven blev anlagt i en ellesump, og fremstod som en romantisk vandhave med i alt ca. 2 km kanaler, som man kunne sejle på, og der blev opført i alt 13 pavilloner i haven, hvoraf to er bevaret og fredet (fig. 6). Haven blev et mekka for kunst og kultur, og gæstedes af Eckersberg, Thorvaldsen og andre af tidens koryfæer. Efterhånden forfaldt haven, men under de nuværende ejere er påbegyndt et nærmest uoverkommeligt og meget bekosteligt arbejde støttet af fondsmidler, bl.a. fra Realdania, med reovering af haven, hvor optegnelser over plantningerne i Bülow's bevarede dagbøger benyttes, men i det hele taget er havens tidligere udseende meget veldokumenteret. Arbejdet med at passe haven udføres af ejerne, en gartner på halv tid, en gruppe frivillige, der mødes hver tirsdag, samt af en gruppe retarderede, som kommer hver onsdag.

Under den noget regnfulde vandring i haven, passerede vi et indsatsområde med en del ask, nogle var noget angrebet af asketoptørre, andre slet ikke, på en fugleø var plantet nogle *Cornus controversa*. Der noteredes *Betula pendula* 'Youngii', *Metasequoia glyptostroboides* 'Gold Rush', *Mespilus germanica*, *Acer tataricum* subsp. *ginnala* og *A. cissilifolium*. Den måske største dendrologiske seværdighed var resterne af en meget stor flerstammet elm, muligvis flere sammenplantede, et skønt træ beskrevet og afbildet helt tilbage i 1800-tallet, men nu dræbt af elmesygen.

Vi overrakte en plantegave til Erik Vind, og spiste vores frokost under et halvtag ved den tidligere smedje, som nu er indrettet til besøgscenter.

Nogle kørte så over den nærliggende landsby Davinde for på bystævnet at se lindetræet, klippet som en kæmpemæssig flødebolle, givet af Johan Bülow i 1816 som gave til byen. Lidt senere var alle igen samlet, nu på turens sidste besøgsmaal, nemlig **Westergaards Planteskole** ved Rynkeby. Lars Westergaard fortalte med entusiasme om familievirksomheden, hvis hovedformål er økologisk udvikling og opformering af træer og buske med spiselige frugter, firmaets undertitel er netop "Det Spiselige Landskab". Hjemmeside: www.westergaards.dk.

Vi så forskellige typer af forsøg på at skabe hasseltræer med god, enstammet vækst og med store spiselige frugter, f.eks. *Corylus avellana*, almindelig hassel podet på *C. colurna*, tyrkisk hassel, og krydsninger af de to arter. Endvidere så vi *Castanea sativa*, *Juglans nigra* 'Laciniata', *Asimina triloba*, pawpaw med nogle få frugter, de ligner små blålige meloner (fig. 7), *Morus alba*, arter af *Elaeagnus*, en krydsning

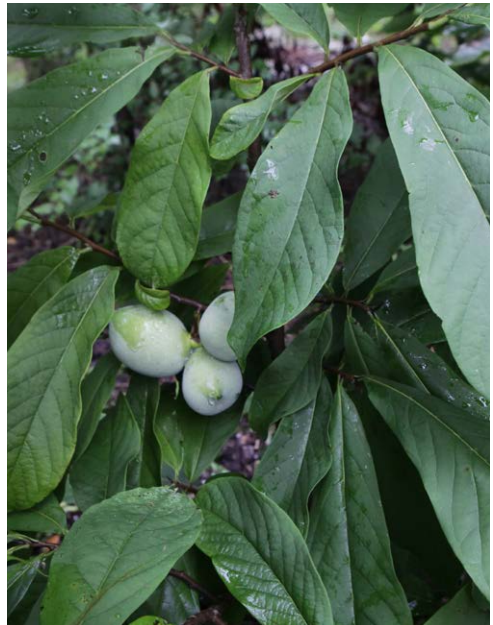

Fig. 7. *Asimina triloba* med frugter. Westergaards Planteskole.

mellem *Sorbus* og *Aronia*, og *Amelanchier alnifolia* med meget velsmagende bær. Der var *Hippophae rhamnoides*, en meget robust sort af *Prunus dulcis*, mandel, ferskentræer for åben himmel, de var nok derfor uden blæresyge samt sorter af *Juglans ailanthoides* med særligt tydeligt hjerteformede nødder, ”*J. cordiformis*”, hjertenød, et karakteristikum, man bevarer med podninger, ved frøformering risikerer man, at afkommet ikke får hjerteformede nødder. I forhold til almindelige valnødder er hjertenødder mere besværlige at rengøre, men de er nemmere at knække, så man får hele nøddekerne, de har en lidt mildere og sødere smag end almindelige valnødder, og de kan holde sig i årevis uden at blive harske.

Et mindre område var tilplantet med sorter af *Corylus*, desværre blev træerne skadede ved at vildsvin åd barken. Der blev opformeret *Morus nigra*, hvilket var lidt vanskeligt, Lars Westergaard fortalte, at han benyttede mikrostiklinger, som han fik leveret. Der blev også, trods den

manglende spiselighed, dyrket masurbirk. I et drivhus stod resultatet af et større projekt med at finde gode sorter af figen, og der var også andre mere eller mindre kuriøse ting.

Vi afsluttede besøget med at overrække et par ”spiselige” plantegaver, som så blev en tilføjelse til Lars Westergaards store sortiment, nemlig *Hovenia dulcis* og *Debregeasia edulis*, og en del af deltagerne brugte lejligheden til at udvide det hjemlige sortiment af planter med spiselige frugter.

Det blev en vellykket tur, hvor formanden for Dansk Dendrologisk Forening Niels Juhl Bundgaard Jensen på deltagerne vegne takkede Peter Günther for en veltilrettelagt tur, igen kunne deltagerne glæde sig, og vel også overraskes, over, at der er så mange dendrologisk interessante udflugtsmål at finde inden for et relativt lille geografisk område.

Tak til Hans Erik Lund for at stille sit billedmateriale til rådighed for dette referat.

Peter Hoffmann

